

YHTEISKUNTAOPIN KOE 24.3.2017 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden ja sisältöjen luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintotoimikunta.

Yhteiskuntaopin kokeessa keskeisinä arvioinnin perusteina ovat opetussuunnitelmien mukaisten sisältöjen, ajattelutapojen ja taitojen hallinta sekä yhteiskuntaopin keskeisten käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Arvioinnin kohteena on myös kokelaan kyky tulkita ja arvioida kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä kuvaavaa informaatiota, tehdä niistä itsenäisiä päätelmiä sekä vertailla yhteiskunnallisia ilmiöitä koskevia tulkintoja ja ottaa niihin perustellusti kantaa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota myös esitystapaan; vastauksen tehtävänannon mukaisuuteen, rajaukseen ja argumentaation selkeyteen. Moniosaisissa tehtävissä eri osien maksimipistemäärät on ilmoitettu tehtävien yhteydessä, mutta vastaus arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena.

Vastauksista käy ilmi, että kokelas ymmärtää yhteiskunnan rakenteen ja toiminnan historiallisesti kerrostuneena ja muotoutuneena kokonaisuutena. Hän tuntee suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisen, poliittisen, taloudellisen ja oikeudellisen rakenteen sekä niihin liittyvät keskeiset teoriat ja käsitteet ja osaa liittää tarkasteltavat ilmiöt laajempiin yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä. Myös suomalainen yhteiskunta osataan sijoittaa kansainväliseen ja globaaliin yhteyteensä, johon kuuluu osana jäsenyys Euroopan unionissa ja sen vaikutukset. Kokelas osaa operoida yhteiskuntaopin keskeisillä käsitteillä, joita ovat valta, vaikuttaminen, vastuun ja oikeudenmukaisuuden käsitteet, talouden toiminnan perusmekanismit ja termit sekä julkista vallankäyttöä ja oikeusjärjestelmän toimintaa ohjaavat periaatteet.

Aineistotehtävissä kokelas osaa tulkita, hyödyntää ja arvioida yhteiskuntaa ja talouden toimintaa koskevia erilaisia aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja asianmukaisesti ja kriittisesti. Pohdintatehtävissä ja tiedollisia ristiriitoja sisältävissä tehtävissä kokelas osoittaa ymmärtävänsä yhteiskuntaa koskevaan tietoon sisältyvän teoreettisuuden ja tulkinnallisuuden sekä syy-yhteyksien monitahoisuuden ja kompleksisuuden. Hän osaa muodostaa itselleen perustellun näkemyksen ristiriitaisista ja arvosidonnaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota kokelaan valmiuteen rakentaa tiedoistaan jäsenyksiä kokonaisuuksia, kykyä erottaa olennainen ja epäolennainen tieto toisistaan sekä kykyä hyödyntää vastauksessa ajankohtaista tietoa.

Oheinen taulukko on tarkoitettu arvostelutyön avuksi, ja siinä otetaan erityisesti esiin myös taitotavoitteisiin liittyvät vastausten ulottuvuudet. Sarakkeissa esitetyt kuvaukset ovat esimerkinomaisia.

Tehtäväkohtaisessa hyvän vastaukseen piirteissä arvostelukriteerit on annettu kaksiportaisesti eli hyvälle ja kiitettävälle vastauksille. **20 pisteen tehtävissä hyvät vastaukset ovat 7–13 pistettä ja kiitettävät 14–20 pistettä, 30 pisteen tehtävissä vastaavasti 11–20 ja 21–30 pistettä.**

	0	Tyydyttävä	Hyvä	Kiitettävä
<i>Tietojen oikeellisuus ja olennaisuus; käsitteellinen täsmällisyys</i>	Ei lainkaan tehtävässä edellytettyä tietoa. Tehtävä on ymmärretty virheellisesti.	Niukkasisältöinen tai sisältää paljolti epäolennaisuuksia. Käsitteiden kovin puutteellista hallintaa. Vastaa vain osittain tehtävään.	Verraten täsmällistä ja tehtävään hyvin kohdentuvaa tietoa. Käsitteiden hyvää hallintaa.	Täsmällistä tietojen ja käsitteiden hallintaa. Olennaista ja aiheen kannalta mielekkäästi rajattuja tietoja.
<i>Analyttisyys, loogisuus, perustelevuus</i>	Jäsentymätön, sekava. Väitteet vailla perustelua.	Niukasti perusteita esitetyille väitteille. Heikosti erittelevää aiheen tarkastelua. Luettelomainen tai epäselvä rakenne.	Väitteille verraten hyviä perusteluita. Aiheen tarkastelu johdonmukainen, vaikka paikoitellen puutteita. Joiltakin osin analyttinen.	Hyvin analyttinen yleisote. Väitteillä hyvät perustelut ja aiheen tarkastelu johdonmukaista ja argumentoivaa.
<i>Kriittisyys, moniperspektiivisyys, kyky arvioida ja soveltaa tietoa</i>	Ei minkäänlaisia (lähde)kriittisiä huomioita eikä järkiperustaista tietojen arviointia tai soveltamista. Ei merkkejä eri tulkintojen tai vaihtoehtojen pohdintakyvystä.	Heikkoja merkkejä lähdekriittisyydestä. Joitain satunnaisia heikkoja merkkejä eri näkökulmien ja tulkinnallisuuden pohdinnasta. Kyky soveltaa tietoja on heikosti havaittava.	Paikoitellen hyvää (lähde)kriittistä pohdintaa ja hyviä tulkintoja. Joitain hyviä esimerkkejä moniperspektiivistä otetta edustavasta ajattelusta. Joitain merkkejä tietojen arviointikyvystä ja soveltamiskyvystä.	Terävä ja oivaltava (lähde)kriittinen ote. Moniperspektiivistä punnittua pohdintaa. Tietojen arviointia ja soveltamista monin paikoin.

OSA I

1. Tasavallan presidentin valinta (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kerrotaan tasavallan presidentin vaalin olevan suora, tarvittaessa kaksivaiheinen enemmistövaali. Presidentiksi valitaan eniten ääniä saanut ehdokas. Jos kukaan ehdokkaista ei saa ensimmäisellä kierroksella yli puolta annetuista äänistä, järjestetään toinen vaali, jossa on ehdolla kaksi ensimmäisellä kierroksella eniten ääniä saanutta. Äänten mennessä tasan presidentin valinta ratkaistaan arvalla. Presidentinvaali järjestetään kuuden vuoden välein. Koko Suomi muodostaa yhden vaalipiirin.

Kiitettävä vastaus on johdonmukainen ja selkeä ja siinä kerrotaan lisäksi, että ehdokkaita voivat asettaa rekisteröidyt puolueet, joilla on eduskunnassa vähintään yksi kansanedustaja.

Ehdokkaita voivat asettaa myös valitsijayhdistykset. Ehdokkaan tulee olla syntyperäinen Suomen kansalainen. Äänioikeutettuja ovat täysi-ikäiset Suomen kansalaiset.

2. Kiista työehtosopimuksista (20 p.)

Hyvässä vastauksessa kokelas osoittaa ymmärtävänsä, mitä työmarkkinajärjestöillä tarkoitetaan ja kuinka ne toimivat Suomessa. Tyydyttävässä vastauksessa tuodaan esille se, että alakohtaisessa sopimisessa työntekijäjärjestöt ovat vahva neuvottelijaosapuoli ja voivat siten saavuttaa jäsentensä kannalta parempia neuvottelutuloksia. Paikallisessa sopimisessa työntekijöiden neuvotteluasema on heikompi. Työnantajajärjestöjen näkökulmasta paikallisessa sopimisessa voidaan paremmin reagoida talouden suhdannevaihteluihin, kun palkat voivat joustaa myös alaspäin ja työehdot heikentyä. Kokelas ymmärtää, mitä kansantaloudella tarkoitetaan, ja tarkastelee molempien sopimisvaihtoehtojen joitakin kansantaloudellisia vaikutuksia.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas erittelee monipuolisesti ja analyttisesti molempien sopimustyyppien vaikutuksia työmarkkinoilla ja kansantalouden eri osa-alueilla (yksityistalous, yritykset ja julkinen talous).

3. Euroopan unionin parlamentin valinta ja tehtävät (20 p.)

Euroopan parlamenttiin valitaan 751 jäsentä joka viides vuosi järjestettävissä vaaleissa. Kustakin jäsenmaasta valitaan edustajia (MEP = Member of European Parliament) suhteessa sen väkilukuun kuitenkin niin, että väkiluvultaan pienistä valtioista valitaan suhteessa enemmän edustajia kuin suurista maista. Suomesta valitaan kolmetoista edustajaa. EU-vaaleissa koko maa muodostaa yhden suuren vaalipiirin.

Euroopan parlamentti laatii Euroopan unionin lait yhdessä ministerineuvoston kanssa. Parlamentti valvoo komission ja EU:n toimielinten toimintaa. Se hyväksyy EU:n komission puheenjohtajan nimityksen ja voi erottaa komission. Euroopan parlamentti hyväksyy myös EU:n talousarvion. Tyydyttävässä vastauksessa kokelas osaa kuvata parlamentin vaalin pääpiirteet sekä osoittaa tuntevansa keskeisimmät Euroopan parlamentin tehtävät.

Kiitettävässä vastauksessa osoitetaan perinpohjaisempaa vaalimekanismin tuntemusta arvioimalla syvemmin joitakin järjestelmään liittyviä asioita. Kokelas voi esimerkiksi pohtia vaalijärjestelmän vaikutuksia siihen, ketkä voivat tulla valituiksi, tai syitä siihen, miksi pienemmät valtiot saavat enemmän meppejä kuin niiden väkiluku edellyttäisi. Parlamentin tehtävien osalta kiitettävässä vastauksessa pohditaan tarkemmin sitä, miten parlamentti käyttää valtaa yhdessä muiden EU-instituutioiden kanssa. Esimerkiksi vain komissio voi tehdä lakialoitteita ja lait hyväksytään yhdessä ministerineuvoston kanssa.

4. Sosiaalinen media vaikutuskanavana (20 p.)

Hyvässä vastauksessa tuodaan esille joitakin mediakentässä tapahtuneita muutoksia sekä tarkastellaan niiden positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia. Sosiaalinen media on merkinnyt murrosta yhteiskunnallisessa keskusteluympäristössä, sillä se tarjoaa vaikutuskanavan ohi

isojen mediayhtiöiden, joiden ”portinvartijan” rooli yhteiskunnallisen keskustelun kanavoijina on näin vähentynyt. Sosiaalinen media on helpottanut yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista ja lisännyt keskustelun vuorovaikutteisuutta niin kansalaisten kesken kuin kansalaisten ja poliitikkojen välilläkin. Sosiaalinen media tarjoaa myös oivan areenan erilaisille tunteenpurkauksille ja julkisuutta populistisille liikkeille.

Mediakenttä on myös kansainvälistynyt. Kaikki dominoivat sosiaaliset mediat ovat suuria kansainvälisiä tekijöitä.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan edellä mainittuja asioita analyttisemmin ja laajemmin. Mediakentän muutos on pakottanut myös perinteiset mediayhteisöt astumaan sosiaalisen median kentälle, mikä osaltaan on lisännyt tiedonvälityksen vuorovaikutteisuutta verkolehtiin, tv-ohjelmiin jne. liittyvien keskustelu- ja kommentointimahdollisuuksien kautta. Sosiaalinen media on muuttanut keskustelun luonnetta lisäämällä sellaisen verkossa olevan materiaalin määrää, joka ei ole käynyt läpi minkäänlaista toimituksellista prosessia lähdekriittikkeen. Nykyään keskustellaan myös paljon ns. nettitrolleista, piilossa olevista taustaryhmistä, jotka tietoisesti välittävät puolueellista tai vääristeltyä tietoa tietystä aiheesta. Yhteiskunnallinen keskustelu on viihteellistynyt ja käsiteltävien teemojen kiertonopeus on kasvanut sosiaalisen median myötä. Poliitiikan tekoon sosiaalinen media tarjoaa helpon, nopean ja edullisen vaikutuskanavan, joka on tärkeä erityisesti nuorten äänestäjien tavoittamisessa. Se helpottaa myös kansalaisyhteiskunnan poliittista järjestäytymistä, sillä sosiaalinen media tekee helpoksi samanmielisten verkostoitumisen ja organisoitumisen erilaisiin kansalaisjärjestöihin ja painostusryhmiin. Toisaalta se tarjoaa myös avoimuutensa kautta foorumin vihapuhetta ja populismia viljeleville poliittisille äärijärjestöille niin kansallisella kuin globaalillakin tasolla (terrorismi).

Lisäansiona kiitettävässä vastauksessa pidetään analyttistä pohdiskelua sosiaalisten medioiden myönteisistä ja kielteisistä puolista siten, että viitataan aineistoon mutta myös hyödynnetään omaa tietämystä sosiaalisiin medioihin liittyvistä tuoreista ilmiöistä.

5. Riita-asian käsittely oikeudessa (20 p.)

Hyvässä vastauksessa tarkastellaan riita-asian käsittelyn lähtökohtia ja etenemistä. Vähäisiä riita-asioita voidaan sovittaa, jolloin sovittelun tulos kirjataan sopimukseen. Mikäli sovittelu ei onnistu, etenee asia oikeuteen. Se, joka haastaa toisen oikeuteen vastaamaan, on kantaja, ja haastettu henkilö on vastaaja. Kantaja jättää oikeudelle haastehakemuksen. Hän esittää selkeän vaatimuksen eli kanteen ja sille perustelut. Käräjäoikeus perehtyy asiaan, ja perusteettomat kanteet hylätään. Tutkimisen jälkeen kanne saatetaan vastaajalle tiedoksi, yleensä käräjäoikeuden haastemiehen toimesta. Vastaajan on vastattava haasteeseen kirjallisesti. Käräjäoikeus antaa asianomaisia kuultuaan perustellun päätöksen eli tuomion.

Kiitettävässä vastauksessa asiaa tarkastellaan johdonmukaisesti ja laajemmin, niin että otetaan huomioon myös korkeammat oikeusasteet. Riitaprosessi käräjäoikeudessa jaetaan kirjalliseen valmisteluun, suulliseen valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Jos todistajia ei tarvitse kuulla, asia voidaan ratkaista valmistelun jälkeen kirjallisessa menettelyssä. Tuomio saa lainvoiman, mikäli asiasta ei valiteta hovioikeuteen 30 päivän kuluessa. Hovioikeus päättää, otaanko valitus tutkintaan. Hovioikeuden tuomion jälkeen voidaan anoa valitusoikeutta kor-

keimpaan oikeuteen. Jos korkein oikeus ei anna valituslupaa, hovioikeuden tuomio jää voimaan. Jos valituslupa myönnetään, korkein oikeus käsittelee asian, ja sen tuomio on lopullinen.

6. Erilaiset yritysmuodot (20 p.)

Toiminimi on yksityisen elinkeinonharjoittajan yritys, jonka perustamiseen riittää ilmoitus kaupparekisteriin. Elinkeinonharjoittaja tekee sopimukset omalla nimellään ja vastaa henkilökohtaisesti veloista. Hän voi myös nostaa yrityksen voitot. Esimerkki toiminimestä: yksityishenkilön perustama käännösfirma.

Avoin yhtiö syntyy, kun vähintään kaksi yhtiökumppania tekee yhtiösopimuksen, joka toimitetaan kaupparekisteriin. Yhtiösopimuksessa sovitaan yhtiön toiminnasta. Siitä käy ilmi mm. yhtiön toimiala, nimi ja kotipaikka, yhtiömiesten henkilötiedot ja heidän panostensa suuruus sekä tilikausi. Yhtiömiehet ovat henkilökohtaisesti vastuussa yrityksen toiminnasta ja mahdollisista veloista. Voitonjako määräytyy yhtiösopimuksen mukaan. Esimerkki avoimesta yhtiöstä: pieni kolmen henkilön kuljetusfirma.

Kommandiittiyhtiö perustuu yhtä lailla yhtiösopimukseen, joka toimitetaan kaupparekisteriin. Yhtiössä on oltava vähintään yksi pääosakas, joka vastaa yhtiön toiminnasta. Lisäksi yhtiössä on ainakin yksi äänetön yhtiömies, jolla ei ole sananvaltaa yhtiön hoidossa. Pääosakas vastaa veloista koko omaisuudellaan, mutta äänetön yhtiömies vain sijoittamallaan panoksella. Voitonjako määräytyy yhtiösopimuksen mukaan. Esimerkki kommandiittiyhtiöstä: elintarvikeyhtiö kuten Lidl.

Osakeyhtiö perustetaan, kun tulevat osakkeenomistajat kirjoittavat perustamissopimuksen. Osakeyhtiö syntyy kaupparekisterimerkinnällä. Perustamissopimuksesta käyvät ilmi mm. yrityksen omistussuhteet, ja siihen on liitettävä myös yhtiöjärjestys. Yhtiökokous on ylin päättävä elin, ja hallitus hoitaa yrityksen hallintoa. Osakeyhtiöllä on mahdollisesti myös toiminnanjohtaja. Kaikilla näillä on vastuu yhtiölle tuottamastaan vahingosta. Yhtiö vastaa yrityksen veloista ja voitto voidaan jakaa osakkeenomistajille osinkona yhtiökokouksen päätöksellä. Julkisten osakeyhtiöiden osakkeilla käydään kauppaa pörssissä. Esimerkki osakeyhtiöstä: jokin kansainvälinen suuryritys kuten Nokia.

Osuuskunta on merkittävä kaupparekisteriin kuuden kuukauden kuluessa perustamiskirjan allekirjoittamisesta. Osuuskunnalla on oltava vähintään kolme perustajaa, jotka allekirjoittavat perustamisasiakirjan. Säännöistä on käytävä ilmi mm. osuuskunnan toimiala sekä perustajien henkilötiedot ja osuudet osuuskunnassa. Osuuskuntia on monenlaisia: kulutusosuuskuntia, tuotanto-osuuskuntia ja työosuuskuntia. Osuuskunta vastaa yrityksen veloista, eikä jäsenillä ole henkilökohtaista vastuuta. Osuuskunnan tarkoituksena ei ole tuottaa voittoa, mutta jäsenille voidaan maksaa osuuspääoman korkoa. Esimerkki tuotanto-osuuskunnasta: energiaosuuskunta.

Kaikki edellä mainitut yritysmuodot ovat oikeushenkilöitä paitsi toiminimi.

OSA II

7. Euroopan unionin yhteisvaluutta euro ja rahapolitiikka (30 p.)

a)

Hyvässä vastauksessa pohditaan euroon liittymistä osana Suomen pyrkimystä sitoutua lujemmin osaksi Euroopan unionia ja näyttäytyä eurooppalaisena valtiona.

Kiitettävässä vastauksessa tulee esiin, että Suomessa integroitumista monin eri tavoin Euroopan unioniin on voitu pitää erityisesti turvallisuuspoliittisena ja laajemminkin poliittisena ratkaisuna. Suomen talous ja oma valuutta olivat olleet historiallisesti alttiita kansanvälisten suhdanteiden aiheuttamille sokeille, ja siksi kiinnittymisen euroon ajateltiin vakauttavan Suomen taloutta.

b)

Hyvässä vastauksessa tulee esiin, että Krugman näkee euron olleen haitaksi Suomen taloudelle, kun taas Vartiainen katsoo, että Euroopassa myös euroon kuulumattomat valtiot ovat kärsineet euroalueen ongelmista. Krugman katsoo tilannetta yksittäisten valtioiden valuuttakurssin säätelymahdollisuuksien näkökulmasta, kun Vartiainen taas nostaa esiin euroalueella vallinneiden matalien korkojen hyödyt Suomen taloudelle.

Kiitettävässä vastauksessa tuodaan esiin, että Krugman selittää Suomen ja myös Ruotsin tilannetta lähinnä valuutan arvon säätelymahdollisuuksien kautta mutta myöntää ne vain yhdeksi osatekijäksi myös Ruotsin talouskehityksessä. Tanska mainitaan Suomen rinnalla talousvaikeuksien kanssa kamppailevana valtiona, tosin Tanska ei ole euromaa. Vartiainen katsoo, että euroalueen ja etenkin eräiden euromaiden talousongelmat ovat syventäneet globaalia talouskriisiä, ja siitä näkökulmasta yksittäisen maan valuuttakurssin säätely tai euron jäsenenä tai ulkopuolella olemisen eivät ole olennaisia kysymyksiä.

c)

Hyvässä vastauksessa käy ilmi, mitä raha- ja finanssipolitiikka tarkoittavat ja miten raha- ja finanssipolitiikasta päättäminen on järjestetty Euroopan unionissa. Tehtävässä esitetyn väitteen tueksi tai sitä vastaan annetaan jokin järkevä peruste. Sellaisia ovat esim. seuraavat:

- Yksittäinen eurovaltio on heikostakin julkisesta taloudesta huolimatta voinut hyötyä matalista koroista ja vahvasta eurosta ja elää yli varojensa, ja siksi olisi tarvittu myös yhteinen finanssipolitiikka.
- Euromaiden yhteinen rahapolitiikka olisi ollut riittävää, jos kaikki valtiot olisivat hoitaneet julkisen taloutensa vastuullisesti.
- Eurovaltioiden talouksien rakenteet ovat niin erilaiset, että yhteinen veropolitiikka ei olisi toiminut.
- Yhteinen rahapolitiikka ei riitä, koska EKP:n määrittämä yleinen korkotaso on aina joidenkin euromaiden taloustilanteeseen nähden liian kiristävä ja toisille liian löysä, ja siksi olisi myös oltava yhteinen finanssipolitiikka.

Kiitettävässä vastauksessa tarkastellaan analyttisesti ja johdonmukaisesti useampia perusteluja väitteen puolesta sekä sitä vastaan. Kokelas voi päätyä pitämään väitettä oikeana tai virheellisenä; olennaista on, että tarkastelussa eritellään kumpaakin mahdollisuutta.

8. Suomen maahanmuutto ja maastamuutto (30 p.)

a)

Hyvässä vastauksessa kokelas kuvaa muuttoliikkeen pääpiirteet ja osaa mainita muutamia tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet kehitykseen:

- 1980-luvulla maahanmuutto oli hieman runsaampaa kuin ennen sitä ja sen jälkeen.
- Nettomuutto kasvoi heti kylmän sodan päätyttyä ja Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen.
- Talouden lama 1990-luvun lopussa lisäsi maastamuuttoa ja vähensi nettomuuttoa.
- Talouden nousu 2000-luvun alussa johti taas maahanmuuttoon.
- Kansainvälistyminen ja esim. pakolaisvirrat ovat edelleen lisänneet maahanmuuttoa ja nettomuuttoa jakson lopussa.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas analysoi muuttoliikkeen kehitykseen vaikuttaneita tekijöitä laajemmin ja yksityiskohtaisemmin. Esimerkkeinä voidaan mainita vietnamilaisten maahanmuutto 1980-luvulla, inkeriläiset maahanmuutto 1990-luvulla tai virolaisten merkittävä maahanmuutto Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Kiitettävässä vastauksessa voidaan myös todeta, että maastamuutto on pysynyt runsaana koko 2000-luvun ajan, vaikka maahanmuutto on ollut vieläkin voimakkaampaa.

b)

Hyvässä vastauksessa kokelas kuvaa ikäjakaumien erot pääpiirteittäin. Kantaväestön ikäjakauma on tasaisempi, mutta suuret 1940–1950-luvuilla syntyneet ikäluokat ovat hyvin havaittavissa kuviossa. Maahanmuuttajien suurimmat ikäluokat ovat noin 25–40-vuotiaita, koska pakolaiset, opiskelijat ja työperäisesti maahan muuttaneet kuuluvat yleensä juuri näihin ikäluokkiin.

Kiitettävässä vastauksessa kuviota eritellään syvällisemmin. Vastauksessa voidaan tuoda esiin kantaväestön suuri syntyvyys sotien jälkeen, syntyvyyden lasku hyvinvointiyhteiskunnassa, nuorten ikäluokkien muutto Suomeen opiskelijoina sekä työperäinen maahanmuutto. Lisäansio kiitettävässä vastauksessa on, jos kokelas huomaa, että ulkomaalaistaustaiset Suomessa syntyneet nuoret ikäluokat ovat kasvaneet nopeassa tahdissa, vaikka ne kuvion perusteella ovat melko pieniä.

c)

Hyvässä vastauksessa mainitaan useampia relevantteja maahanmuuton seurauksia: Suomi muuttuu yhä monikulttuurisemmaksi ja kansainvälistyy, mikä lisää esim. opetuksen ja työmarkkinoiden haasteita. Maahanmuuton vaikutuksia voidaan arvioida eri näkökulmista, jolloin voidaan käsitellä esimerkiksi kansainvälistymistä, työvoiman tarjonnan lisääntymistä ja monipuolistumista, monikielisyyttä ja kieliongelmia, uusien uskontojen kasvua ja mahdollisia uhkakuvia turvallisuudelle.

Kiitettävässä vastauksessa kokelas analysoi seurauksia monipuolisemmin ja arvioi vaikutuksia tasapuolisesti, jotta vastauksessa ei ilmene pelkästään kielteisiä tai myönteisiä vaikutuksia.

9. Kunnan väestön ikärakenne ja kuntatalous (30 p.)

a)

Työttömyysaste on työttömänä olevien osuus (useimmiten 15–74-vuotiaasta) työvoimasta. Työvoiman ulkopuolella ovat mm. eläkeläiset, opiskelijat ja kotiäidit. Näitä ryhmiä ei oteta työttömyysasteen laskemisessa huomioon.

b)

Asuinkunnassaan työssäkäyvien osuuteen kunnan työllisestä työvoimasta vaikuttaa yhtäältä se, kuinka suuren osan työvoimasta kunnassa toimivat yritykset ja julkinen sektori pystyvät työllistämään, ja toisaalta se, miten joustavasti kuntalaiset löytävät työpaikkoja naapurikunnista tai jopa kauempaa kohtuullisen työmatkan päästä.

c)

Hyvästä vastauksesta ilmenee, että kunnat C ja D ovat vanhusvoittoisia kuntia, joissa lapsia on vähän maan keskiarvoon nähden, kun taas kunnissa A ja B on runsaasti lapsia. Etuina ja haittoina tarkastellaan esim. koulu- ja päivähoitopalveluiden sekä vanhusten hoidon erisuuruisia tarpeita ja niistä aiheutuvia paineita kuntien talouteen.

Kiitettävässä vastauksessa tulee esiin, että kunnassa B lasten ja vanhusten yhteenlaskettu väestöosuus on kunnista pienin ja kunnassa A lasten ja vanhusten yhteenlaskettu osuus on itse asiassa lähellä kunnan C vastaavaa osuutta. Etuina ja haittoina arvioidaan esim. työikäisen väestön suhteellisen osuuden yhteyttä kuntien verotuloihin ja sitä, miten lapsien määrä on yhteydessä myös työikäisen väestön alttiuteen asettua asumaan kuntaan.

d)

Hyvässä vastauksessa esitetään kehityssuunnitelma joka kunnalle. Siinä voidaan esittää esim. väestönkehitystä, elinkeinorakennetta tai työttömyyttä sekä kunnan työpaikkaomavaraisuutta koskevia toimenpide-ehdotuksia. Ehdotuksia perustellaan joillain mielekkäillä viittauksilla taulukon aineistoon.

Kiitettävässä vastauksessa esitetään johdonmukaisesti ja analyttisesti mainittua kattavampia ehdotuksia, jotka ankkuroidaan uskottavasti taulukon tietoihin. Perusteluissa näkyy ymmärrys siitä, millaiset tekijät Suomessa vaikuttavat elinkeinoelämään ja väestönkehitykseen, millainen toimenpidevalikoima päättäjillä on ja kuinka suuria vaikutuksia erilaisilla toimenpiteillä realistisesti voi odottaa olevan.